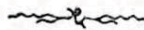

Հռովմ՝ որ զքոյդ ետես ծընունդ՝ եւ զոր քո սիրտդ պաշտէ :
 Իցիւ թէ համօրէն դրացիք ի դաշըն մըտեալ
 Միահամուռ հասցեն բրեսցեն զհիմունս իւր, չեւ ամրակուռս .
 Եւ թէ բնաւ իտալականս երկիր չէ յայդ բաւական ,
 Արեւելք ընդ արեւմուտս ի զլուխ նորա խըմբեսցին .
 Ի ծագաց տիեզերաց աշխարհակոյտ ազինք բիւր ,
 Խաղասցեն 'նդ լերինս ընդ ծովս՝ դարձուցանել զայն յաւեր :
 Ինքնին իսկ ըզպարիսպս իւր հոսեսցէ յիւր վերայ .
 Իւրովի ձեռք իւրովք կոտորեսցէ զաղիս իւր .
 Եւ հրացան բարկութիւնք երկնից լուցեալք անիծիւքս
 Կայծականց տեղասցեն յորդահեղեղս ըզնովաւ :
 Ո՛ տայր ինձ լինել շանթիցն ականատես հրոսելոյ ,
 Յաճիւն զյարկս իւր տեսանել եւ զքո դափնիսըդ մըղեղ .
 Տեսանել զվերջինն Հռովմ ի վախճանին հասեալ շունչ .
 Վըրժուցս հաւակ ինձ եւեթ կալ, եւ առ խընդիս մեռանել :

Որաստիտս. Հանդ. Դ. Տես. Ե.

ԲԱՆ ԱԼԻՔ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՒՈՒԹԻՑ

(Տես էրես 159)

Ա. ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆՔ

106 Ի՞նչ աստիճանի երազութիւն ունի
 երկիրս ինքն իր վրայ ըրած չարժման մէջ .
 — Երկրիս ինքն իր վրայ դառնալուն երա-
 զութիւնը հաւատար է մէկ րոպէի (կամ
 երկվայրկեանի) մէջ փարսախսի մը տաս-
 ներորդ մասին. իսկ արեւուն չորսդին՝ տա-
 սը փարսախս՝ նոյնչափ ատենի մէջ :

107 Ուրեմն թոչուն մը որ կ'ըլլայ իր
 բոյնէն, կամ օդապարիկ մը որ կը բարձրա-
 նայ օդուն մէջ, քանի մը վայրկեանէն
 շատ հեռու պիտի գտնուին այն կէտէն
 ուսկից որ ելան . — Ոչ, վասն զի երկիրս
 կը շրջի. բայց իրեն հետ մէկտեղ կը շրջի
 նաեւ իր մթնոլորտն ալ, այսինքն չորսդին
 պատած օդը. ասկէց զատ՝ այն մարմինը որ
 կը բարձրանայ օդուն մէջ՝ նոյն իսկ եր-
 կրէս կ'ընդունի մղում մը որ զայն կը շար-
 ժէ. ուրեմն որպէս զի օդապարիկ մը բար-
 ձրանալով միշտ ուղիղ գծով կ'արեւնայ

րականը : Ինչպէս մարդկային մոլեգնութեան,
 նոյնպէս նաեւ Գոռնէյլի հանձարոյն վերջին ճիգն
 են այս ահաւոր տողերը, կ'ըսեն քննադատք :

երկրէս դուրս գտուիլ կամ հեռանալ այն
 կէտէն ուսկից ելած է, պէտք է այնչափ
 շատ բարձրանայ որ ոչ միայն երկրէս ընդ-
 ունած մղումը կորսուցնէ, այլ նաեւ եր-
 կրիս ձգողական զօրութեան շրջանակէն
 ալ դուրս գտուի, որ է անկարելի բան մը :

108 Ի՞նչ կերպով երկիրս կախուած կը
 կենայ միջոցին մէջ . — Արեւը կը քաշէ
 զայն և կը պտըտցնէ իր վրայ, ինչպէս
 դերձանէ կախուած գնտիկ մը կը դառնայ
 զանիկայ դարձընող ձեռքին վրայօք :

109 Ինչո՞ւ երկիրս կը պտըտի արեւուն
 շուրջը և ոչ արեւը երկրիս բոլորտիքը . —
 Որովհետեւ արեւը 1,385,000 անգամ աւել-
 լի մեծ է քան զերկիրը, և առաջ տեսանք
 որ մեծ մարմնոց ձգողական զօրութիւնը
 աւելի ուժով կ'ազդէ պզտի մարմիններուն
 զանգուածին վրայ : (Այս բանիս պատ-
 ճառն է կեդրոնաբեր և կեդրոնախոյս զօ-
 րութիւնն) :

110 Ի՞նչ բան է կեդրոնախոյս զօ-
 րութիւնն . — Այն ոյժը զոր կ'առնուն մար-
 մինք երբոր արագաբար կը դառնան կեդ-
 րոնի մը բոլորտիքը, և որ անկէ հեռանա-
 լու կը դիմէ :

111 Երկրիս երեսը հաւասարապէս տաք
 է . — Չէ. երկրիս ամէն կողմը չունի հա-
 լասար բարեխառնութիւն :

112 Ինչո՞ւ համար տեղ մը աւելի տաք
 կ'ըլլայ քան ուրիշ տեղ . — Որովհետեւ եր-
 կիրս միշտ հաւասար դիւրբով չի ներկայա-

նար արևուն, այլ իր բեռներէն երբեմն մէկուն երբեմն ալ մէկուին վերայ կը հակի, հետեւաբար ինչպէս որ տեսանք (104) ամեն տեղ ամեն եղանակներ և օրեր հաւասար չեն. բայց այս տարբերութիւնը՝ որ շատ զգալի է երկրիս ծայրերը, այսինքն բեռներուն կողմը, ընդհակառակն իր մեծագոյն շրջանակին վրայ, որ է Հասարակածն, հազիւ զգալի կ'ըլլայ հոն և իր կողմնական մասերուն վրայ՝ ուր շարունակ ուղղակի կը զարնուին արևուն ճառագայթներն, և բարեխառնութիւնը շատ բարձր է, այսինքն շատ տաք: (Երկրիս այս մասը կ'ըսուի Այրեցեալ գօտի):

113 Ինչպէս որ մեր երկիրներէն աւելի տաք երկիրներ կան, նոյնպէս ալ աւելի ցուրտեր կան: — Այո, և հարկաւ այնպէս պիտի ըլլայ, վասն զի եթէ այրեցեալ գօտւոյն մէջ արևն ուղղահայեաց կ'իջեցնէ իր ճառագայթները, պէտք է որ (երկիրս գնտած և ըլլալուն համար) կողմնակի գնտածագայթները այն մասերուն վրայ՝ որ երթալով կը հեռանան այրեցեալ գօտիէն, և երկու գօտի ալ կ'ըլլայ, քարեխառն և ցրտային. այս ետքի գօտւոյս մէջ եղած երկիրներն շատ ցուրտ են, որովհետեւ գիշերներն ալ շատ երկայն կ'ըլլան, երկուքէն ինչուան վեց ամիս:

Բ. — Աղբիւրք:

114 Ի՞նչ բան է ծակոտկենային: — Ծակոտկենութիւն մարմնոց կ'ըսուի իրենց զանգուածին մէջ պզտի պարապ տեղեր ունենալը՝ որով հիւլէները իրարմէ կը զատուին:

115 Ի՞նչպէս կը կոչուին այն մարմինք որ այս յատկութիւնս ունին: — Ամեն մարմինք ալ ունին այս մանրիկ ծակերը, ուստի կերպով մը ամենքն ալ ծակոտկեն կրնան ըսուիլ, բայց սովորաբար ծակոտկեն կը կոչուին այն մարմիններն միայն՝ որոնց ծակտիքն կրնան աչքով ալ տեսնուիլ: (Ինչպէս են փայտը, շաքարը, ըսպունգը, և ընդհանրապէս բոլոր բուսեղէնք ծակոտկեն են):

116 Ինչո՞ւ համար եթէ չբռած¹ հողէ ամանի մը մէջ ջուր դրուի՝ քիչ ատենէն ամանը բոլորովին ցամքած կը մնայ և ջուրն աներևոյթ կ'ըլլայ: — Վասն զի չբռած հողէ ամանը շատ ծակոտկեն է, ուստի մէջի ջուրն իր ծակերէն դուրս կ'ելլայ կը թափի:

117 Ինչո՞ւ համար եթէ այդ ամանը դրուի ուրիշ բռած ամանի մը վրայ՝ ջուրն վարինին մէջ կ'անցնի: — Որովհետեւ չի բռուած ամանն ծակոտկեն ըլլալով կը թողու ջուրը որ դուրս ելլայ, տակի ամանը որ բռուած է՝ այնքան ծակոտ չէ որ թող տայ ջուրը իր ծակերէն դուրս անցնելու:

118 Ինչո՞ւ համար մարմիններէն ոմանք թող կու տան կազերուն և հեղուկներուն որ իրենց զանգուածին մէջէն անցնին, և ոմանք ընդհակառակն չեն թողուր ոչ հեղուկներու և ոչ կազերու՝ որ անցնին: — Որովհետեւ այս վերջի մարմնոց ծակտիքը շատ նեղ են՝ անոր համար հեղուկներն և կազերն չեն կրնար անցնիլ անոնց մէջէն: (Այն մարմինները որ առ աչա ծակոտկեն չեն անթաթաւուչք կ'ըսուին):

119 Ապակին ալ ծակոտկեն է: — Ապակին ալ ծակոտկեն է ուրիշ մարմնոց պէս, բայց անթաթաւուչ է:

120 Ինչո՞ւ համար եթէ գետինն վրայ անձրեւ գայ՝ երեսը չկենար հապա ներս կը թափանցէ և կ'աներևութանայ: — Որովհետեւ երկիրս շատ ծակոտկեն է, երբոր ջուրը իր վրան ինկնայ՝ կը ծծուի և ծակերուն մէջէն կ'անցնի:

121 Ինչո՞ւ համար երբոր շատ օր վրայէ վրայ անձրեւ գալու ըլլայ՝ գետինն ալ ջուր չընդունիր, հապա երեսին վրայ կը բռնէ: — Անոր համար որ ան ատեն գետինը յագեալ (կուշտ) կ'ըլլայ, այսինքն բոլոր ծակտիքը լեցուած կ'ըլլան հեղուկով, և մնացածը երեսը կը կենայ ինչպէս թէ անթաթաւ մարմնոյ մը վրայ գտուած ըլլար:

¹ Աւանց վէճիմ:

կը շարունակուի: